

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความพร้อมของเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครในการเข้าสู่ระบบเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับการผลิตกล้วยไม้ตัดดอก สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 8 ราย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยไม้ตัดดอกเพื่อการส่งออกมาแล้ว 10 ปีขึ้นไป เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรต่างๆ เกษตรกรมีพื้นที่ในการเพาะปลูกกล้วยไม้ 40-45 ไร่ และเป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด มีแรงงานในการทำสวนกล้วยไม้ 5-10 คน กล้วยไม้สกุลหวายเป็นพันธุ์ที่ปลูกมากที่สุด โดยมีปริมาณผลผลิตต่อวันในช่วงฤดูฝนของปีที่ผ่านมาไม่ต่ำกว่า 6,000 ช่อ ปริมาณผลผลิตต่อปีไม่ต่ำกว่า 600,000 ช่อ เกษตรกรมีการกระจายผลผลิตโดยการส่งให้กับบริษัทส่งออก 5-10 บริษัท ปริมาณกล้วยไม้ที่ส่งให้กับบริษัทส่งออก ร้อยละ 61-70 เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตทั้งหมด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมในการเข้าสู่ระบบเกษตรดีที่เหมาะสม สำหรับการปลูกกล้วยไม้ตัดดอก (GAP)

2.1 ความพร้อมด้านบุคคล

ด้านความพร้อมของบุคคลนั้นในภาพรวมเกษตรกร 3 ราย มีความพร้อมมาก ส่วนอีก 5 รายมีความพร้อมปานกลาง โดยในส่วนที่เกษตรกรมีความเข้าใจถูกต้องและ เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 8 ราย คือในด้านแหล่งปลูกและโรงเรือน ด้านพันธุ์ และด้านสุขลักษณะและความสะอาด ในขณะที่ความเข้าใจในด้านความหมายของระบบ และหลักการของระบบ GAP นั้นเป็นส่วนที่เกษตรกรมีคะแนนแตกต่างกันอย่างมาก โดยมีเกษตรกรที่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ถึง 5 ราย และไม่มีเกษตรกรรายใดที่ตอบได้ถูกทุกข้อ ส่วนในด้านการปลูก การให้ปุ๋ย การให้น้ำนั้น มีเกษตรกรที่ได้คะแนนร้อยละ 100.0 ถึง 5 ราย และอีก 3 รายได้ร้อยละ 80.0 ด้านการป้องกันกำจัดศัตรูกล้วยไม้ เกษตรกรมีคะแนนกระจายกันระหว่าง ร้อยละ 66.7 ถึง 100.0 โดยมีเกษตรกรเพียงราย

เดียวที่ได้คะแนนร้อยละ 100.0 และในด้านวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว และการบันทึกนั้น เกษตรกรจะมีคะแนนเกาะกลุ่มกันเป็น 3 ช่วง คือ 4 รายได้คะแนนร้อยละ 50.0 เกษตรกร 2 รายได้คะแนนร้อยละ 75.0 และ 2 รายได้คะแนนร้อยละ 100.0

2.2 ความพร้อมด้านการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานเกษตรกรทั้ง 8 รายมีคะแนนเกินร้อยละ 50.0 ตามเกณฑ์การประเมินระบบการจัดการคุณภาพ: GAP พืช ของกรมวิชาการเกษตร (2547) ถือว่ามีความพร้อม โดยเกษตรกรจะได้คะแนนรวมอยู่ระหว่างร้อยละ 94.4 – 83.3 ข้อกำหนดที่เกษตรกรได้คะแนนเท่ากันคือ ข้อกำหนดพื้นที่ปลูก ข้อกำหนดผลิตให้ได้ผลคุณภาพ ข้อกำหนดผลิตผลปลอดจากศัตรูพืช ข้อกำหนดการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และข้อกำหนดการรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง โดยได้คะแนนในแต่ละข้อกำหนดร้อยละ 91.7 ร้อยละ 75.0 ร้อยละ 83.3 ร้อยละ 72.2 และร้อยละ 50.0 ตามลำดับ ในข้อกำหนดการบันทึกข้อมูลเป็นข้อกำหนดเดียวที่มีเกษตรกรไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะเกษตรกร 4 รายไม่มีการจดบันทึกข้อมูลในการดำเนินงานเลย ส่วนข้อกำหนดแหล่งน้ำ และข้อกำหนดการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรนั้นเกษตรกรได้คะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 77.7 – 94.4

ส่วนที่ 3 อุปสรรคและปัญหาในการเข้าสู่ระบบ รวมทั้งข้อเสนอแนะ

เกษตรกรต้องการให้ทางภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ GAP อย่างละเอียด และชัดเจนให้กับเกษตรกรทั้งหมด และต้องการเห็นความแตกต่างที่จะได้รับจากบริษัทผู้ส่งออกเมื่อได้นำระบบนี้มาใช้ รวมทั้งต้องการทราบถึงประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับโดยตรงจากระบบนี้

อภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกเพื่อการส่งออก มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยไม้ 10 ปีขึ้นไป เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น พื้นที่ในการเพาะปลูก 40-45 ไร่ ร้อยละ 62.5 กรรมสิทธิ์ที่ดินในการทำสวนกล้วยไม้ทั้งหมดเป็นของเกษตรกรเอง ร้อยละ 75.0 ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เกษตรกรจะเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานด้วยตนเอง โดยมีการจ้างลูกจ้างในการปลูกกล้วยไม้ 5-10 คน สกุกกล้วยไม้ที่ปลูกจะเป็นสกุลหวายเป็นส่วนใหญ่ เพราะสามารถตัดช่อดอกได้ทั้งปี รองลงมาคือสกุลมือคอร่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยูริณ จันทรเสม (2548) ที่ได้ศึกษาการจัดการด้านผลิตกล้วยไม้ในอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า เกษตรกรเลือกปลูกกล้วยไม้สกุลหวายเพราะกล้วยไม้

สกุลหวายเหมาะสมกับอากาศร้อนชื้นออกดอกได้ทั้งปี ซึ่งเป็นปัจจัยหลักก่อนการตัดสินใจลงทุน รวมทั้งกล้วยไม้สกุลหวายเป็นพันธุ์ที่มีต้นทุนต่ำกว่าพันธุ์อื่นๆ ความต้องการของตลาดยังมีมากเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติปริมาณการส่งออกกล้วยไม้ของประเทศไทย

เกษตรกรจะได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิก โดยได้รับจากทางภาครัฐน้อยมาก ใกล้เคียงกับการศึกษาของ ทวีพงษ์ สุวรรณโร (2545) ที่ได้ศึกษาการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการผลิตกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย พบว่า หน่วยงานราชการได้มีการจัดการอบรมและถ่ายทอดความรู้เรื่องกล้วยไม้แก่เกษตรกรเป็นประจำแต่เกษตรกรยังได้รับความรู้จากหน่วยงานราชการในลำดับเกือบสุดท้าย เกษตรกรมีความคิดเห็นว่าระบบ GAP นั้นสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง และจะช่วยลดปัญหาด้านโรคแมลงศัตรูพืช และ ยกระดับคุณภาพกล้วยไม้ส่งออกของประเทศไทยด้วย

ความพร้อมในด้านของบุคคลนั้นพบว่าอายุของเกษตรกรมีผลกับความเข้าใจและการรับรู้หลักการ แนวคิดของระบบ GAP สอดคล้องกับสิ่งที่กัญญา สุวรรณแสง (2540) ที่กล่าวว่าเมื่ออายุมากขึ้น การเรียนรู้จะค่อยลงไปด้วย แต่สิ่งที่ชัดเจนได้คือประสบการณ์

การดำเนินงาน เกษตรกรมีการเลือกแหล่งเพาะปลูก สร้างโรงเรือน เลือกรั้วพันธุ์ การเตรียมพันธุ์ เป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP ได้แก่ แหล่งเพาะปลูกอยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีการคมนาคมสะดวกสามารถส่งตลาดได้รวดเร็ว โรงเรือนไม่มีร่มเงาจากสิ่งก่อสร้าง และมีสภาพเหมาะสมกับการปลูกกล้วยไม้ ส่วนการให้น้ำ เกษตรกรจะผสมปุ๋ยใช้เอง ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP การให้น้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูกล้วยไม้ และการใช้สารเคมีในการกำจัดแมลงนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP จะมีแตกต่างกันไปบ้างในด้านของรายละเอียดปลีกย่อย

ด้านวิชาการหลังการเกี่ยวนั้นเกษตรกรตัดกล้วยไม้เมื่อมีจำนวนดอกบาน 5 ดอก โดยไม่คำนึงถึงจำนวนดอกทั้งหมดในช่อดอกสำหรับสกุลหวาย ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP ที่กล่าวว่า ควรตัดเมื่อดอกบาน 3 ใน 4 ของช่อดอก และสกุลม็อคคาร่า เกษตรกรตัดเมื่อมีจำนวนดอกบาน 8-10 ดอก ซึ่งใกล้เคียงกับแนวทางของระบบ GAP ที่แนะนำว่าควรตัดเมื่อมีดอกบานไม่น้อยกว่า 4 ใน 5 ของช่อดอก การเว้นช่วงเวลาในการตัดดอกกล้วยไม้หลังจากฉีดปุ๋ยไปแล้วนั้นการปฏิบัติของเกษตรกรไม่เป็นไปตามแนวทางระบบ GAP ที่ให้เว้นระยะการตัดดอกกล้วยไม้หลังจากใส่ปุ๋ยไปแล้ว 2-3 วัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ ตัดดอกกล้วยไม้หลังจากที่มีการฉีดปุ๋ยเพียงแค่ 1 วัน และมีถึง 3 รายที่ตัดภายในวันที่มีการฉีดปุ๋ย เว้นเวลาที่รอรถของบริษัทส่งออกมารับกล้วยไม้นั้นการปฏิบัติของเกษตรกร คือนำกล้วยไม้ที่มีมัดรวมกัน วางไว้บนโต๊ะในที่ร่ม คลุมด้วยผ้าชุบน้ำไม่เป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP ในหัวข้อการรวบรวมและการขนส่ง ที่แนะนำให้

ดอกไม้ที่ตัดมาแช่ปลายก้านในน้ำสะอาดหรือน้ำยาซีดอายุ อย่าปล่อยให้ดอกไม้ขาดน้ำนานเกินไป ไม่ก่อกองสุขดอกไม้ทับกันหลายๆชั้น เพราะจะเกิดความร้อนและเอทธิลีนที่เกิดจากการผลิตของดอกไม้สะสมทำให้ดอกไม้เหี่ยวเร็ว

ข้อค้นพบ

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้ตัดดอกเพื่อการส่งออก ในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการผลิตกล้วยไม้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (Good Agricultural Practice for Orchids) แต่ยังคงขาดความเข้าใจในด้านความหมายของระบบ และหลักการของระบบ GAP ที่ชัดเจน

เกษตรกรเข้าใจว่าระบบ GAP คือระบบการจัดการด้านสุขลักษณะและความสะอาด และการบันทึกข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่ยุ่งยากทำให้เกษตรกรบางรายคิดว่าระบบ GAP นั้นไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ในขณะที่เกษตรกรกลับเห็นว่าระบบ GAP นั้นจะทำให้กล้วยไม้ส่งออกของประเทศไทยมีมาตรฐานมากขึ้น ลดปัญหาเรื่องโรคแมลง ซึ่งจะทำให้ปริมาณการส่งออกกล้วยไม้สูงขึ้น

ในด้านการดำเนินงาน พบว่าการดำเนินงานของเกษตรกรนั้นเป็นไปตามแนวทางของระบบ GAP แล้วโดยส่วนใหญ่ แต่ส่วนที่เกษตรกรปฏิบัติแตกต่างจากระบบ GAP มากที่สุดคือในส่วนของการพักการเก็บเกี่ยว ในระบบ GAP กล่าวว่าระยะที่เหมาะสมในการตัดดอกไม้คือตัดเมื่อดอกบาน 3 ใน 4 ของช่อดอก สำหรับสกุลหวาย แต่เกษตรกรมีมาตรฐานในการตัดโดยการนับจำนวนดอกบาน 5 ดอก สำหรับกล้วยไม้ในทุกขนาด โดยไม่คำนึงถึงจำนวนดอกต่อช่อ และในประเด็นต่อมาคือการเว้นระยะการตัดดอกหลังจากการฉีดพ่นสารเคมีเกษตรกรทราบว่าจะต้องมีการเว้นระยะในการเก็บเกี่ยวหลังจากมีการฉีดพ่นสารเคมี 2-3 วันแต่ในการปฏิบัติของเกษตรกรนั้นมีเพียงแค่รายเดียวที่ปฏิบัติตามนั้น และส่วนที่เกษตรกรมองข้ามความสำคัญไปอีกข้อ คือการเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง หรือวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวที่มีผลต่อคุณภาพกล้วยไม้

จำนวนบริษัทส่งออกที่เกษตรกรมีการติดต่อด้วย ระดับการศึกษา และกลุ่มเกษตรกรที่เกษตรกรเป็นสมาชิกนั้นเป็นตัวแปรอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความพร้อมในด้านบุคคลของเกษตรกรในการเข้าสู่ระบบ GAP

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาหน่วยงานราชการในวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

แม้ว่าในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาหน่วยงานราชการได้จัดการอบรมและถ่ายทอดความรู้เรื่องกล้วยไม้แก่เกษตรกรอยู่เป็นประจำ แต่เกษตรกรยังได้รับความรู้จากหน่วยงานราชการในลำดับเกือบสุดท้าย ขณะที่ได้รับความรู้จากเกษตรกรรายอื่นมากที่สุด วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรจึงควรมีการพัฒนาปรับปรุงจากเดิม โดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้บ่อยครั้งขึ้น และกำหนดประเด็นถ่ายทอดให้ตามที่เกษตรกรต้องการ หรือวิเคราะห์แล้วว่าเกษตรกรขาดความรู้และให้เกษตรกรได้เห็นและปฏิบัติจริงเพื่อให้เกษตรกรเข้าใจมากที่สุด รวมไปถึงการออกเยี่ยมเกษตรกรตามสวนเพื่อที่จะได้ทราบสาเหตุปัญหาที่แท้จริงและสามารถให้คำแนะนำได้ตรงจุด การถ่ายทอดความรู้โดยส่งจดหมายข่าวหนาเพียง 2-3 หน้า เป็นประจำทุกเดือน อาจจูงใจให้เกษตรกรการอ่านมากกว่าเอกสารเผยแพร่เล่มหนา ซึ่งขณะนี้กลุ่มเกษตรกรต่างๆ ได้มีการจัดทำส่งให้สมาชิก อาจเป็นสาเหตุที่เกษตรกรได้รับความรู้จากองค์กรเกษตรกรมากกว่าได้รับจากหน่วยงานราชการ

2. การส่งเสริมให้เกษตรกรนำระบบ GAP มาใช้โดยการสนับสนุนจากภาคเอกชน

ในการที่จะทำให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของระบบ GAP ได้นั้น การสนับสนุนจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวคงไม่พอ ภาคเอกชนคือ บริษัทผู้ส่งออก ก็ควรจะให้ ความสำคัญในส่วนนี้ด้วยเช่นกัน โดยบริษัทผู้ส่งออกควรมีการสนับสนุนในด้านต่างๆ ให้กับเกษตรกรที่ต้องการนำระบบ GAP มาปฏิบัติ อาจจะ มีข้อตกลงในการลงทุนในส่วนของ การเพาะปลูกด้วยกัน การรับซื้อดอกกล้วยไม้ของสวนที่ได้รับการรับรองระบบ GAP ในราคาที่สูงกว่าสวนที่ไม่ได้รับการรับรอง หรือมีการทำสัญญากันในลักษณะของ Contract Farming คือบริษัทผู้ส่งออกจะเป็นผู้จัดหาสายพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีต่างๆ ให้แก่เกษตรกรก่อน แล้วจึงมาหักลบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เมื่อมีจ่ายค่ากล้วยไม้ให้เกษตรกร โดยมีข้อแม้ว่าบริษัทผู้ส่งออกจะต้องรับซื้อผลผลิตทั้งหมดของเกษตรกร ก็จะสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการนำระบบ GAP มาปฏิบัติใช้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาเรื่องความพร้อมของเกษตรกรในการเข้าสู่ระบบ GAP สำหรับกล้วยไม้ตัดดอกมีความสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการศึกษาต่อเนื่องไปถึงผลของระบบ GAP ที่มีต่อผู้ส่งออกกล้วยไม้ เพื่อจะได้พัฒนาระบบการผลิต และระบบการตลาดของการผลิตกล้วยไม้ตัดดอกมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อธุรกิจไม้ตัดดอกส่งออกต่อไป